

עיקרי ההרצאה של ניצה (קלינר) קסיר

ערב דיון בון ליר בירושלים 26.6.2019, לכבוד הספר על כלכלת ישראל של פרופ' יוסי זעירא

1. הקדמה [שקף 2]

- מחמאות לספר – הספר מציג סקירה בהירה, ממצה ומצוינת של התהליכים רבים שעברו על כלכלת ישראל והוא חשוב, כפי שזעירא מסביר, לא רק לצורך הבנה של התפתחויות העבר, אלא גם לצורך הבנה של כלכלת ישראל בהווה.
- אחד האתגרים המרכזיים המוזכרים בספר, ואני רוצה להתחבר אליהם בדברי הוא נושא הרווחה בישראל.
- הספר מנתח בצורה יפה מאוד את המגמות של אי השוויון בישראל והעוני, תוך התייחסות לשינויי מקרו, שינויים במדיניות הרווחה וכו'.
- אני רוצה להסתכל על היבט נוסף שלא היה צורך להתייחס אליו כמעט בספר הנוכחי, אבל בספר הבא על כלכלת ישראל, אין ספק שזעירא יידרש להתייחס אליו – ומדובר כמובן במגמות הדמוגרפיות שמתרחשות בישראל ושבעשורים הבאים נראה את ההשלכות שלהן על החברה והכלכלה בישראל.

2. מגמות בעוני בישראל [שקפים 3–5]

- נבחן תחילה את תחולת העוני בישראל בשני העשורים האחרונים. עלייה מ-17.6% בשנת 1997 לשיא של 25% בשנת 2009 ו-21.2% בשנת 2017.
- לצד זאת – יש שונות גדולה בין קבוצות אוכלוסייה שונות. ערבים וחרדים הן שתי קבוצות מאוד עניות, ששיעורי העוני בקרבן זינקו מסוף שנות ה-90 ועד אמצע העשור הראשון של שנות ה-2000.
- שיעורי העוני הגבוהים בחברה החרדית והערבית מביאים לכך שכמעט שלושה רבעים מהעניים בישראל שייכים לקבוצות אוכלוסייה אלה, בפרופורציה גדולה משמעותית מחלקן של קבוצות אלה באוכלוסייה.

3. מגמות דמוגרפיות עתידיות [שקפים 6–7]

- נוסף לסיפור את ההיבט הדמוגרפי שהוא קריטי להסתכלות העתידית.
- פרוץ ילודה גבוה של נשים חרדיות, לעומת זאת פרוץ הילודה של נשים מוסלמיות שנמצא בירידה, אינו שונה מהפריון של נשים יהודיות (כולל חרדיות)
- תחזיות האוכלוסייה – שליש חרדים עד 2065 ופחות ממחצית יהודים לא-חרדים.

4. השלכות הדמוגרפיה על החברה והכלכלה (על המשק) [שקפים 8–12]

- השפעות על ההשתתפות בשוק העבודה – האטה עד ירידה – וההון האנושי והתוצאה, האטה של קצב הצמיחה במשק
- הגידול הדמוגרפי משפיע על מספרם של משקי הבית העניים (ועל מספרם של הפרטים) ותחולת העוני עולה – סימולציית תחולת העוני על בסיס 2017.
- מתוך העניים, החרדים יהוו כצפוי שיעור גבוה אף יותר מהיום. חרדים וערבים – 86% מהעניים.
- לצד זאת, רמת החיים הכללית יורדת (ללא התחשבות בצמיחה ריאלית), וכך גם קו העוני יורד.
- חיבור נוסף לספר – הוצאה ציבורית ומגמות לעתיד [שקף 12]
- כפי שמוסבר בספר, ההוצאה הציבורית כיום בישראל היא קטנה בהשוואה בינלאומית, במיוחד כאשר מביאים בחשבון את הוצאות הביטחון הגדולות בישראל.

- השינויים הדמוגרפיים יביאו לירידה בקצב גידול התוצר לנפש. להאטה הצפויה בקצב הצמיחה לנפש השלכות על בסיס המס, ומשכך על ההוצאה (האבסולוטית) הציבורית לנפש המקטינה את היכולת לסייע לאוכלוסיות החלשות.

5. מה אפשר לעשות? במה צריך לעסוק? אחד מהדברים הוא בהכשרה (הון אנושי) המותאם לצרכי שוק העבודה [שקפים 13–20]

- אמנם מספר שנות הלימוד בחברה החרדית הוא גבוה, במיוחד בקרב גברים.
- אך, ההון האנושי בחלקים גדולים ממנו, אינו מותאם לשוק העבודה (גברים) או אינו מותאם דיו (נשים).
- עדויות לכך:
 - תוצאות עגומות במיצ"ב
 - מעט בעלי תואר אקדמי בהשוואה לקבוצות אחרות
 - נשירה מלימודים (קושי להדביק את הפער)
 - מיומנויות יסוד נמוכות בקרב צעירים חרדים בהשוואה ליהודים לא-חרדים
- קיימות בעיות ייחודיות ברכישת ההון האנושי של נשים חרדיות – הכשרה פחות טובה ופחות On the job training.
- אתגר לעתיד – כיצד מגדילים את ההון האנושי בחברה החרדית באופן שלא יפגע באורח החיים החרדי?